

2. Двудличанська О. А. Жанрові та мовно-стилістичні засоби відображення антивоєнних мотивів у ранній прозі В. Яворівського. Актуальні проблеми української літератури і фольклору. Донецьк, 2011. Вип. 16. С. 78–86.

3. Яворівський В. О. І засурмив янгол... Твори в трьох томах. Том третій. К. : Глобус, 1993. 317 с.

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-383-5-9>

THE SEARCH FOR ETHNIC IDENTITY IN ASCOLD MELNYCZUK'S NOVEL "WHAT IS TOLD"

ПОШУКИ ЕТНІЧНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ В РОМАНІ АСКОЛЬДА МЕЛЬНИЧУКА «ЩО СКАЗАНО»

Bessarab O. V.

*Candidate of Philological Sciences,
Associate Professor at the Department
of Slavic and Romano-Germanic
Philology
V. I. Vernadsky Taurida National
University
Kyiv, Ukraine*

Бессараб О. В.

*кандидат філологічних наук,
доцент кафедри слов'янської
та романо-германської філології
Таврійський національний
університет імені В. І. Вернадського
м. Київ, Україна*

Dobrovol'ska N. A.

*2nd year Master Student at the
Department of Slavic and Romano-
Germanic Philology
V. I. Vernadsky Taurida National
University
Kyiv, Ukraine*

Добровольська Н. А.

*магістр 2 курсу кафедри слов'янської
та романо-германської філології
Таврійський національний
університет імені В. І. Вернадського
м. Київ, Україна*

Перший роман Аскольда Мельничука «Що сказано» був написаний в 1994 році і презентований широкій публіці тоді ж. Про який згадує Соломія Павличко у своєму есеї «Про Аскольда Мельничука» цю подію: «...на презентації роману “Що сказано”, яка відбулася 1994 р. в Бостонському університеті, у приміщенні театру, яким керує Нобелівський лауреат і один з патронів журналу “Аgni” Дерек Волкот... Досить сказати, що представляв роман публіці Шеймус Гіні, котрий наступного року, як відомо, отримав Нобелівську премію з літератури. Театр був переповнений. Літературним знаменитостям і просто

шанувальникам літератури не вистачало місць у залі, тому в проходах стояв чималий натовп» [6, с. 563]. Роман був вперше перекладений українською мовою в 1997 році, але, на думку багатьох критиків, дещо невдало. Другий варіант перекладу, тепер Олени Фешовець, побачив світ у 2017 році і, нарешті привернув увагу українських читачів і критиків. Оксана Луцишина, автор вступної статті до видання «Що написано», шукаючи причини цієї двадцятилітньої прірви, розмірковує: «А чи готовий був український читач до цього роману? Може, книжки і вчителі приходять до нас лише тоді, коли ми вже здатні їх сприйняти і зрозуміти?.. В епоху дев'яностих ми були іншими – і на порядку денному в нас був огром різних пост- (чи ж пост-?) колоніальних проблем. Але зараз, після революції Гідності, під час війни, яка насправді ніколи не припинялась, а лише увійшла наразі в одну зі своїх «гарячих» фаз, самоусвідомлення і власна історія набули першорядного значення, раптом стали не просто ідеями, а втіленим болем: і Шевченко на барикадах, із шиною через плече, і чуби чоловіків-воїнів, і достеменно самоврядна «Січ» Майдану... І виявилось, що ці архетипи і артефакти – аж ніяк не «викопані рештки» історії, а частина їх живої, рушійної сили. І цей читач, якому історія заглянула в самісінькі очі, уже подужає прочитати і зрозуміти роман *про себе*» [4, с. 7–8].

Свій перший роман Аскольд Мельничук написав у віці сорока років, тобто достатньо пізно. Син українських емігрантів, народжений у США, у своєму інтерв'ю М. Княжицькому він припустив, що навіть своє ім'я отримав не випадково, а щоб це змусило його цікавитись своїм походженням і, відповідаючи на питання друзів і знайомих все життя стосовно свого імені, розказувати про Україну («Я думаю, що це зробили навмисне, щоб питання людині було поставлено: звідки те ім'я, що воно означає і звідки походить. Цікавий спосіб навчання» [1]).

Як письменник зізнається у своїх численних інтерв'ю, зокрема М. Княжицькому [1], він ніколи не відчував себе представником діаспори, бо народився вже в Америці. Тобто, якщо говорити мовою соціології, то Аскольд Мельничук завжди був носієм американської національної (державної) ідентичності. Але його рідні як перше покоління іммігрантів намагалися зберегти свій національний побут, сімейну історію, пам'ять про війну і Батьківщину. До того ж, йому було дивно, що його друзі, знайомі і колеги майже нічого не чули про Україну, часто плутали її з Росією або називали частиною Радянського Союзу (на той момент це так і було), відкидаючи наявність у українців своєї мови, історії боротьби і культури. Щоб пояснити своєму колу спілкування, що є Україна, рідна земля його батьків, він почав сам вивчати її історію, культуру, літературу.

В бесіді з Оксаною Забужко письменник пригадує, що в його молоді роки у США бути українцем і пишатися своїм корінням було не *comme il faut*, оскільки у свідомості панівного суспільства українська тема після Другої світової війни була пов'язана з нарративом коллаборації з нацистами. Ці розбіжності у трактуванні історії (вдома він чув зовсім інше) породжували багато питань у Аскольда, що змусило його ще глибше зануритись в тему.

Перший роман «Що сказано» Аскольд Мельничук писав майже дванадцять років і мотивував свій задум так: «Кажуть, що письменник має писати ту книжку, яку потребує прочитати сам. Я не міг знайти в жодній книжці, яку я читав, відзеркалення власного побуту, побуту родичів. Тоді була причина того, що я вирішив сам написати. Мусив тоді більше дізнатися про історію» [1]. Пізніше аспект коллабораційного минулого України стане предметом осмислення у другому романі письменника «Посол мертвих».

На палітурці книги вказано, що «Це художній твір. Усі персонажі – витвір уяви автора. Будь-яка схожість з реальними особами випадкова» [5, с. 4], однак після детального вивчення біографії письменника ми помічаємо суттєві збіги і фактичні співпадиння з історією родини Мельничуків-Загайкевичів.

В основу роману покладено трагічну історію трьох поколінь української галицької родини Забобонів-Ворогів (Зенон-Наталка-Стефан, Ластівка-Аркадій, Богдан), яка відбувалась на тлі епохальних подій і катаклізмів ХХ століття, розпочалась в українському містечку Роздоріжжя, після війни перемістилась в Європу і закінчилась (триває?) в Сполучених штатах Америки. Той само шлях здійснила і родина Аскольда Мельничука. В інтерв'ю Євгенію Стасіневичу письменник каже: «У «Що сказано» я заради власного блага намагався зрозуміти траєкторію, ту широку криву, яка вела мою родину й інших таких як ми, тих, хто був в Україні з давніх-давен, до того дня, коли вони прокинулися на берегах, дуже відмінних від того місця, де все починалось. <...>. Коли письменники уявляють свої історії через призму поколінь, я впевнений, що вони вирушають у пошуках розуміння, з метою розслідування причин і наслідків – як же ми дісталися звідти сюди?» [2]. Іншими словами, перебуваючи у стані «кризи ідентичності» Аскольд Мельничук в певний момент свого життя почав шукати альтернативні моделі само ідентифікації, що змусило його звернути увагу на власну етнічну приналежність, адже, на думку Е. Д. Сміта «етнічна належність становила «споконвічну» сутність. Вона нібито існує в природі, поза часом. Це одна з «аксіом» людського існування» [7].

Отже, роман Аскольда Мельничука «Що сказано» був значущою подією в американській сучасній літературі. Якщо перше був видання твору у США у 1994 році було пов'язано з актуалізацією творчості мультикультурних письменників в контексті мейнстрімності мультикультуралізму як державної політики Сполучених Штатів Америки, то друге американське перевидання, що планується незабаром, беззаперечно пов'язане з актуалізацією української проблематики у світі, читацьким запитом на інформацію стосовно України, її історії і культури, які наразі є стрижнем національно-визвольної боротьби українців.

Роман поділено на дві частини, перша з яких («Мореплавці») описує життя родини Забобонів в Україні до моменту їхньої еміграції до США. Детально проаналізувавши текст твору ми дійшли висновку, що, якщо брати за основу прагнення Аскольда Мельничука у своєму творі віднайти та прийняти свою ідентичність, перша частина роману здебільшого присвячена пошукам власної етнічної ідентичності. На це вказує проблемні поля, які намагається охопити у творі письменник, такі як спільна історична пам'ять, міфологія роду і країни, значення мови для націєтворення, антиколоніальна боротьба його народу протягом століть тощо. Разом зі своїми героями Аскольд Мельничук пускається в плавання по власному етносу, знімаючи протиріччя, вияскравлюючи значущі історичні події, вписуючи історію та культуру України у світовий контекст і одночасно вказуючи на її оригінальність, винятковість, право на існування в мультикультурному просторі сьогодення.

Прив'язка до певного сакрального для представників етнічної групи місця (Роздоріжжя-Україна), осмислення її історії та культури через головних героїв (Зенон, Стефан, Наталка, Ластівка), подолання спільних історичних травм (Дві світові війни, національно-визвольна боротьба, мовний та етнічний геноцид), введення в тло оповіді міфічного часопростору і міфологічного компоненту – все це є тими атрибутами етнічної ідентичності. Приділяючи їм особливу увагу у своєму романі «Що сказано», Аскольд Мельничук таким чином утверджується у своїй етнічній українській ідентичності, приймає її і стає частиною емігрантської спільноти, яка ностальгуючи за Батьківщиною, активізує свою національну свідомість, забезпечує міфами і спогадами наступні покоління українців по всьому світу.

Т. Денисова з цього приводу резюмувала: «Ліричне «Я» першого роману А. Мельничука – це цілий український народ, а оповідач – водночас і епік, і міфотворець, який, здавалось би, безсторонньо, а насправді пристрасно і наполегливо намагається осягнути його долю в метушні нашої спільної постіндустріальної сучасності» [3, с. 59].

Література:

1. «Аскольд Мельничук: Я був шалено здивований, як українська література постала за 10 років»: Інтерв'ю з М. Княжицьким. «Радіо «Свобода»». 23 липня 2017 р. URL: https://espreso.tv/article/2017/07/23/askold_melnichuk
2. «Аскольд Мельничук: «Бродський лежав на підлозі й скаржився на погану рецензію»»: Інтерв'ю з Є. Стасіневичем. «Читомо». 17.05.2017. URL: <https://archive.chytomo.com/interview/askold-melnichuk-brodskij-lezhav-na-pidlozi-j-skarzhivsia-na-poganu-recenziyu>
3. Денисова Т. Н. Український міф в американському мультикультурному просторі. *Наукові записки НАУКМА. Філологічні науки*. 2003. С. 52–63.
4. Луцишина О. Що написано: Передмова Мельничук А. Що сказано / пер. з англ. О. Фешовець. К. : Вид-чий дім «КОМОРА», 2017. С. 7–13.
5. Мельничук А. Що сказано / переклад Олени Фешовець. К. : Комора, 2017. 204 с.
6. Павличко С. Про Аскольда Мельничука. Павличко С. Теорія літератури / упор. В. Агеєва, Б. Кравченко. Вид. 2-ге. К. : Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2009. С. 561–563.
7. Сміт Е. Д. Національна ідентичність / Е. Д. Сміт ; пер. з англ. П. Таращука. К. : Основи, 1994. 224 с.